

**LUMI SPECTRALE, BESTIAR FABULOS & ATMOSFERĂ
MITICĂ. NUANȚĂRI DIDACTICE PENTRU CLASELE A III-A ȘI A IV-A**
SPECTRAL WORLDS, FABULOUS BESTIARY & MYTHICAL
ATMOSPHERE. DIDACTIC APPROACHES FOR THIRD AND FOURTH GRADES
DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.38](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.2.26.2025.art.38)

Asist. univ. drd. SMĂRÂNDIȚA-ELENA COSTIN
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Abstract: *The study explores the profound role of children's literature in primary education, focusing on its potential to introduce spectral worlds, fabulous characters, and mythical atmospheres that engage young readers in imaginative and reflective thinking. The research examines various didactic approaches to integrating these literary elements into the curriculum, analyzing how they can enrich children's understanding of cultural and historical narratives, while also fostering creativity and emotional intelligence. In the context of primary education, children's literature serves as a bridge between the child's world and broader societal and mythical constructs. By exploring fantastic realms and larger-than-life characters, it not only stimulates cognitive development but also nurtures a child's ability to empathize with diverse perspectives. The presence of mythical elements within these stories invites children to explore archetypal themes, such as the battle between good and evil, the journey of self-discovery, and the triumph of hope over adversity. The study also reflects on the didactic strategies employed by educators to maximize the pedagogical value of such literature. Through interactive reading sessions, guided discussions, and creative activities, teachers can encourage students to critically engage with the themes presented in the stories, making the learning experience both enjoyable and meaningful. Ultimately, the study underscores the potential of children's literature, particularly stories rich in fantasy and myth, to enhance primary education by cultivating critical thinking, fostering emotional growth, and promoting a deeper understanding of cultural and historical contexts. By approaching these literary works through a didactic lens, educators can guide students in developing both cognitive and emotional skills that will benefit them throughout their academic journey and beyond.*

Keywords: *fantasy; ethereal realms; mythical characters; enchanted atmospheres; literature for children; pedagogical approaches in primary education*

1. Despre (ne)ființe spectrale și alteritate insolită. Scurt bestiar

Când vine vorba despre versatilitatea și pluralitatea lumilor create în textele *fantasy*¹, nu trebuie să lipsească din discuție personajele care le populează și care, de cele mai multe ori, sunt polarizate etic, întruchipând varii ipostaze morale – de la răul absolut (de pildă, orcii care mișună în opera lui Tolkien, orchestrați de Sauron, Lordul Întunericului; Voldemort; Lorzii Ceții, Jadis etc.), la binele edificator, sintetizat, în literatura pentru copii, în prezențele simbolice ale zânelor/vrăjitorilor buni/ îndrumătorilor spirituali (Gandalf, Minerva McGonagall, Sf.

¹ Despre literatura *fantasy* am scris într-un alt studiu recent: Smărândița-Elena Costin, „Lumile fantastice și valorificarea lor metodică. Aplicații pentru clasa a IV-a”, în *Annales Universitatis Apulensis*, tom 2, vol. 25, no.2/2024, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, pp. 369-378, http://philologica.uab.ro/upload/41_481_34.pdf.

Duminică/ Sf. Vineri – în literatura română), eroilor – umani (Harry Potter, Bilbo, Frodo, Anisia, Lucy, Faith Sunderly, Alice etc.), animalieri (Aslan, Hedwig etc.) – sau ale elementelor naturii – Enții din Stăpânul inelelor, scoica quahog din Anisia și uneltele fermecate, de Cosmin Perța ș.a.

Concurarea lumii reale se realizează prin intermediul diferitelor întrupări ale alterității, interioare sau exterioare, menite să (de)calibreze ordinea primordială. În subcapitolul de față, ne interesează cu precădere alteritatea exterioară dominantă în textele fantasy, divizată, la rândul său, după cum subliniază Emanuela Ilie, în alteritate „obiectuală, animală și umană ori umanizată”². Ne vom raporta îndeosebi la ultimele două categorii, subliniind tipologiile de personaje încastrate în cele două tipuri de alterități.

În ceea ce privește alteritatea animală, metamorfozele sale sunt nesfârșite, astfel că, pe lângă bestiarul arhicunoscut (șarpe, urs, lup, broască, liliac, păianjen, dragon/zmeu³, grifon ș.a.), literatura fantasy are și un album al (ne)ființelor spectrale, bizare, majoritatea fiind rezultatul imaginației scriitorilor de profil. Nu de puține ori asociată cu o stare de neliniște, teritoriul vast al literaturii fantasy a permis autorilor să creeze o adevărată panoplie a personajelor hibride, unele cu potențial gotic, desprins din fantasy-ul de tip noir, mai puțin întâlnite, pe bună dreptate, în literatura pentru copii (sau infiltrate în texte sub alte forme/ nume edulcorate), altele, dimpotrivă, ilariante, nostime prin înfățișare și denumire.

Din prima categorie fac parte, fără doar și poate, arătările imaginate de scriitorul argentinian Jorge Luis Borges, prezentate inițial în Manualul de zoologie fantastică, ajunse la noi prin volumul Cartea de nisip, în capitolul „Cartea ființelor imaginare”. Ca într-o enormă fotografie de familie, ființele crepusculare imaginate și ființate de Borges conțin fermentul spaimei, al emoției ca rezultat al alternanței „stării de tensiune cu calmarea neliniștii imaginate”⁴. Prim-planul fotografiei de grup este ocupat de Bahamut (sau Behemoth), o suprapunere de elemente insolite, care variază de la cultură la cultură: „Atât de mare și strălucitor e Bahamut, încât privirile oamenilor nu pot răbda vederea lui [...] Se mai spune că dedesubtul peștelui uriaș se află o mare, iar sub mare un abis de aer, iar sub aer foc, iar sub foc un șarpe care se numește Falak și a cărui gură sprijină infernurile”⁵. În literatura pentru copii, Bahamut ar putea fi reprezentat de personajele hibride, precum Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop din basmul „Aleodor împărat”, cules de Petre Ispirescu. O repunere interesantă în scena literară a acestui basm și, implicit, a personajului, cu o denumire ușor modificată, Jumătate de

² Emanuela Ilie, *Fantastic și alteritate*, Iași, Editura Junimea, 2013, p. 165.

³ O inventariere a acestor figuri atât de întâlnite în folclorul românesc și nu numai a fost realizată de Mircea Cărtărescu în *Enciclopedia zmeilor*, lucrare bogată în ilustrații sugestive și informații de o concretețe revelatorie pentru copii, publicul-țintă al volumului, dar și cu, desigur, anumite subtilități pentru cititorul experimentat: „Zmeii dotați cu organul cristalomandibular nu luptă, ci dorm întreaga zi, iar noaptea ies la suprafață și rămân încremeniți, sub stele, numărând cristalele de pe alte planete. Zmeii normali îi numesc *puah*, ceea ce s-ar putea traduce aproximativ prin *poezi*” (Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*, București, Editura Humanitas, 2024, p. 10).

⁴ C.S. Lewis, *Despre lumea aceasta și despre alte lumi*, traducere din lb. engleză și note de Bianca Rizzoli, București, Editura Humanitas, 2011, p. 29.

⁵ Jorge Luis Borges, *Cartea de nisip*, traducere de Cristina Hăulică, București, Editura Univers, 1983, p. 179.

Iepure Șchiop, este valorificată de Florin Bican în lucrarea „Și v-am spus povestea așa. Aventura cailor năzdrăvani rememorate de ei înșiși”, reeditată în 2024, care prezintă o compilație a basmelor românești arhicunoscute, aduse în trama realității contemporane, prin intermediul unui limbaj care, deși își păstrează coloratura arhaică, este de referință pentru cititorul secolului al XXI-lea⁶.

În continuare, este menționat gigantul Khumbaba, păzitorul pădurii de cedri din Epopeea lui Ghilgameș, descris astfel: „Avea unghii de leu, trupul acoperit cu aspri solzi de bronz, la picioare gheare de vultur, în frunte coarne de taur sălbatec”⁷. O oglindire a lui Khumbaba în cărțile cu dimensiuni fantasy pentru copii, adaptat estetic, desigur, orizontului de receptare specific vârstei, este „Marele Uriaș Prietenos”, personajul eponim din romanul lui Roald Dahl.

Nu în ultimul rând, în această fotografie bizară apare și Monstrul cu o sută de capete (sau Kapila în imaginarul asiatic), o întrupare cel puțin neobișnuită, despre care se crede că a luat naștere ca urmare a intervenției karmei. Kapila fusese un călugăr neîntrecut în interpretarea textelor sacre, urmat de mulți ucenici care, atunci când greșeau, erau apostrofați de maestru – „cap de câine, cap de maimuță” – invective care l-au urmărit în viața de apoi, călugărul renăscând „sub formă de monstru acvatic, copleșit de toate capetele pe care le atribuisese ucenicilor săi”⁸. Un echivalent simbolic al acestui monstru ar putea fi Balaurul cel cu șapte capete, care dă și titlul basmului cules de Petre Ispirescu sau Zmeul Zmeilor, personaj emblematic al folclorului românesc, o întrupare prin excelență a maleficului care se multiplică, întâlnit, în varii ipostaze și denumiri (balaur, dragon, „Crâșnic, Muma Pădurii, Mama dracului, Scaraoschi”⁹ etc.) în basmele din mai multe culturi și, recent, în manuscrisul lui Dan Matei din 2023, „Zmeul Zmeilor”, care cuprinde o antologie de basme populare reinterpretate și recontextualizate.

După cum menționam la începutul acestui subcapitol, unele creaturi, în pofida aspectului bizar, au fost „botezate” în apele celor mai nostime denumiri, care reflectă particularități de comportament ale acestora. Pornind de la studiul lui Lewis Carroll din prefața epopeii *The Hunting of the Snark*, în care autorul face o adevărată teorie a „cuvintelor – valiză”, Mihaela Cernăuți-Gorodețchi aduce în atenția cititorilor pasionați și interesați de subiect, prin studiul „Făpturi – valiză. Note pentru un bestiar fabulos”, câteva dintre arătările fabuloase scornite de

⁶ „A fost odată ca-n povești, a fost ca niciodată, un cal cu aripi îngerești, cu coama-nvolburată. Și calul ăsta sunt chiar eu, cum cred c-ați priceput; dar nu am fost așa mereu... S-o luăm de la-nceput: eu n-am prea fost interesat de zborul acrobatic în slujba vreunui împărat. Nici n-am mâncat jeratic. De mic, păduri cutreieram și-n adieri ușoare de frunze ce foșneau pe ram, dormeam lângă izvoare... Urmând al valurilor glas, în unda străvezie, sub vraja calului Pegas, ghiceam o poezie și-o repetam de multe ori, cu voce lină, clară, să pot pe toată, până-n zori, s-o-nvăț pe dinafară. Căci nu voiam să-nvăț să fac minuni de vitejie. Un singur lucru mi-era drag – eterna poezie” (Florin Bican, *Și v-am spus povestea așa. Aventura cailor năzdrăvani rememorate de ei înșiși*, București, Editura Art, 2024).

⁷ Jorge Luis Borges, *op. cit.*, p. 183.

⁸ *Ibidem*, p. 184.

⁹ Mircea Păduraru realizează un studiu deosebit de riguros, dedicat formelor, denumirilor și tipurilor de apariții ale răului în orizontul culturii române (în opera lui Ion Creangă, I. L. Caragiale, Mircea Cărtărescu ș.a.), în teza sa de doctorat, publicată ulterior la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în 2012, sub titlul *Reprezentarea Diavolului în imaginarul literar românesc*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012.

Carroll. De exemplu, Libelula-de-Budincă-de-Crăciun¹⁰, Molia-molâie-din-Cremă-de-Lămâie sau Musca-de-Cal-Balansoar, care „este desenată de John Tenniel ca o îngemănare stranie, halucinantă, de cal de lemn (capul și jumătatea superioară a trupului), aripi străvezii de libelulă și picioare de păianjen (dar numai patru la număr), sprijinite pe două tălpi filiforme curbate”¹¹.

Observațiile și analogiile anterioare permit constatarea următoarelor aspecte: pe de o parte, în literatura pentru copii, fantasy-ul are coordonate bine înregimentate în imaginarul ludic al basmului popular sau cult, care „joacă astfel un rol de tranziție, constituind un fel de supapă de siguranță, de amortizor între lumea interioară și cea exterioară”¹²; pe de altă parte, ținând cont de particularitățile psiho-afective ale publicului-țintă, copiii, deși scenariul contrastelor (bine vs. rău/moral vs. imoral/ viață vs. moarte) este riguros instrumentat din perspectiva tehnicilor narative, situațiile prezentate, numele personajelor, esența non-valorilor care trebuie combătute, reprezentată de categorii estetice precum macabru, grotescul, straniu – toate aceste particularități sunt transformate, cu ajutorul procedeele artistice/ de limbaj, în referenți mult mai concreți, apropiați de realitatea (trăită sau care poate fi imaginată cu ușurință) a micilor cititori.

2. O reîntoarcere la mit – suspans narativ & ciclicitate dezirabilă

Înceiem capitolul dedicat imaginarului alterității în textul de atmosferă, tocmai prin a oferi câteva coordonate ale acestuia, întrucât literatura fantasy este, prin excelență, o literatură care stârnește cititorului, indiferent de vârstă, o stare. Emoția, pozitivă sau negativă, este un efect scontat al acestui gen de narațiune care glisează în permanență între realitate și alteritate, între cunoscut și necunoscut, întocmai această pendulare determinând, prin suspansul său, ceea ce Mariana Neț numește „lumea de gradul al patrulea”, care „se află la frontiera dintre atmosferă și non-atmosferă” și care își „salvează atmosfera prin treceri dialectice de la un grad de lume la altul, prin transformări caleidoscopice ale atmosferei în funcție de perspectiva adoptată”¹³. Nu alta este, desigur, cheia de acces spre hermeneutica unor texte precum „Croniclele din Narnia”, „Hobbitul” sau „Harry Potter”, în care elementale fabuloase sunt integrate în planul referențial, acestea având, concomitent, și o poetică a propriei existențe.

Această optică a textelor de atmosferă, în care planurile de existență alternează, se aplică inclusiv în interpretarea basmelor, care, prin intermediul motivelor, temelor și personajelor specifice, reiterează, în opinia psiholoagei elvețiene Marie-Louise von Franz, mare parte din arhetipurile jungiene:

¹⁰ „Este tot o încrucișare între o vietate (aici, o insectă diafană) și un lucru (dulcele tradițional de Crăciun – în Anglia, budincă de prune, ornată cu frunze de ilice veșnic verzi, care se servește flambată, deci strălucind și sfârâind sărbătorește, spectaculoasa combustie evocând totodată, chiar dacă în miniatură, simbolic, și înverșunarea bruscă a unui dragon/ balaur care scuipă foc”, în: Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, „Făpturi-valiză. Note pentru un nou bestiar fabulos”, în *Philologica Jassyensia*, no. 1/2008, p. 90, <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=214099>.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Jean-Jacques Wunenburger, *Imaginarul*, traducere de Dorin Ciontescu-Samfireag, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Ionel Bușe, Craiova, Editura Aius, 2022, p. 78.

¹³ Mariana Neț, *O poetică a atmosferei. Rochia de moar*, București, Editura Univers, 1989, p. 119.

„Arhetipul constelat care îndrumă și determină cursul interior al evenimentelor este reprezentat cel mai adesea în basme ca Marea Călătorie, o încercare plină de aventuri de a găsi comoara prețioasă care este cel mai greu de găsit. Aceasta este un simbol al Sinelui³, iar călătoria — interpretată din punct de vedere psihologic — este procesul dezvoltării interioare (individuare) într-o secvență temporală a evenimentelor. Indiferent dacă eroul hoinărește fără țință sau urmează un scop bine definit, acest obiectiv este adesea doar schițat ambiguu. Scopul (Sinele) reprezintă întotdeauna un simbol al cărui sens poate fi dedus numai în relație cu aventurile recurente și întregul proces dinamic.”¹⁴

Efectul de mit în basme, textele cele mai apropiate ca formulă și construcție de capodoperele *fantasy*, chiar dacă stă la baza întregii țesături narrative, este sporit mai ales de către personajele care, prin diversitatea lor, (re)fac scenariile primordiale:

„În această din urmă ipostază, terestră, nu elementele de geografie ori topografie fabuloasă (munți ce se bat cap în cap, câmpii adormitoare – sau, dimpotrivă, având tocmai darul aducerii aminte – codri de aramă, de argint etc.) sunt cele ce dau identitate univocă tărâmului celuilalt, ci denumirea expresă ca atare a acestuia sau, incidental, interpretarea protagonistului de către un locuitor de acolo cu vorbele grăitoare om pământean sau, încă, dispunerea acolo a rezidenței unor făpturi numinoase, precum Norocul, Moartea ori chiar Dumnezeu.”¹⁵

Cu un dublu regim ontologic și diegetic, textele de atmosferă fac și desfac vechile paradigme ale gândirii omenești, transformând credințele, dilemele și conflictele ancestrale în construcții stereotipe, care au rolul de a transmite un mesaj cu valoare morală. Totodată, operele care dispun de artificii pendulului, legănându-și personajele între mai multe lumi, nu pot lăsa cititorii indiferenți, provocându-i, de cele mai multe ori, să contribuie la îmbogățirea sensurilor textuale, funcție pe care Umberto Eco¹⁶, după cum am văzut în primul capitol al lucrării, o atribuie Cititorului Model.

3. Cum este valorificată literatura *fantasy* în *Didacticile* pentru ciclul primar (clasele a III-a și a IV-a)?

Literatura *fantasy* este ofertantă atât din perspectiva varietății textelor, cât și în calitate de instrument prin care copiii se pot familiariza cu un limbaj viu, creativ, cu personaje care ies din tipologiile obișnuite și, totodată, pornind de la ineditul acestor texte, își pot dezvolta imaginația, creând, la rândul lor, scurte narațiuni de inspirație *fantasy*.

Cu toate acestea, în *Didacticile* de specialitate, literatura *fantasy* este prea puțin valorificată, neexistând, de fapt, o lucrare destinată exclusiv abordării textelor de această factură în ciclul primar. Sporadic, în secvențele dedicate abordărilor textelor epice în ciclul primar, referindu-ne, în special, la clasele superioare, a III-a și a IV-a, se fac trimiteri spre basme, povești sau povestiri, însă aceste specii nu

¹⁴ Marie-Louise von Franz, *Simboluri arhetipale în basme: Călătoria eroului*, traducere din limba engleză de Oana Badea, București, Editura Trei, 2024, p. 10.

¹⁵ Viorica Nișcov, *Ești cât povestești. O fenomenologie a basmului popular românesc*, București, Editura Humanitas, 2012, p. 216.

¹⁶ Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Iași, Editura Polirom, 2007.

întrunesc în totalitate caracteristicile imaginarului de tip *fantasy*, așa cum l-am analizat în secvența anterioară a lucrării.

Pentru exemplificarea fără pretenția exhaustivității, menționez sugestiile Angelicăi Hobjilă din lucrarea *Limbă și comunicare: perspective didactice. Aplicații pentru învățământul primar*, subsumate capitolului „Didactica literaturii pentru învățământul primar”, cu precizarea că textele oferite drept suport cuprind tangențial particularitățile literaturii *fantasy*. Pornind de la premisa că „deschiderea către literatură, în general, și către lectură, în particular, implică, așadar, cunoașterea atât a caracteristicilor publicului – țintă, cât și a valențelor literaturii pentru copii, respectiv a modalităților (didactice) optime de punere în relație a celor două realități”¹⁷, se constată faptul că, pentru a-i apropia pe copii de universul cărților este esențial ca literatura să nu le fie prezentată strict prin conexiunea cu mediul instituțional, ci ca o activitate pe care o pot desfășura inclusiv în timpul liber, în spații nonformale, alături de alți cititori. În aceeași direcție a descoperirii unor strategii prin care se poate lega mai facil prietenia dintre copil și carte, am scris, în cel mai recent studiu, despre procesul de ritualizare a lecturii, analizat de Alina Pamfil:

„Ritualizarea procesului de lectură, care poate fi implementată cu succes în diverse medii nonformale (cafenele literare, biblioteci, spații în aer liber etc.), reprezintă, potrivit Alinei Pamfil¹⁸, unul dintre pași esențiali în cultivarea atașamentului de durată al copiilor față de lectură.”¹⁹

Astfel, în *Didactica* din 2024, sunt propuse următoarele lecturi de atmosferă *fantasy*, în asociere cu diferite metode/ tehnici didactice de abordare a acestora: „Fata babei și fata moșneagului”, de Ion Creangă; „Degețica”, după Hans Christian Andersen; „Albă-ca-Zăpada”, după Frații Grimm – la învățarea prin descoperire; „Balaurul cel cu șapte capete”, după Petre Ispirescu – Recunoaște acțiunea!; „Crăiasa Zăpezii”, după Hans Christian Andersen – Predarea-învățarea reciprocă; „Povestea lui Harap-Alb”, de Ion Creangă – Tehnica Lotus; „Vrăjitorul din Oz”, de L. Frank Baum – metoda Phillips 6-6; „Cenușăreasa”, după Frații Grimm – la activitatea de tip puzzle²⁰.

Din perspectivă metodologică, o propunere de abordare a „basmelor, poveștilor, legendelor” apare în lucrarea semnată de Ioan Neacșu și Antonia Damian, *Lectura și formarea competenței lectorale*, în care sunt prefigurate următoarele etape: anunțarea titlului, a numelui autorului, a temei și a celor mai relevante aspecte legate de aceasta; numirea principalelor opoziții, identificate în conținutul textului, pe baza cărora elevii vor avea o serie de sarcini, care vor

¹⁷ Angelica Hobjilă, *Limbă și comunicare – perspective didactice. Aplicații pentru învățământul primar*, Iași, Editura Polirom, 2024, p. 286.

¹⁸ Facem referire la studiul *Întâlnirea elevilor cu cartea. Medieri posibile*, găsit în format PDF (<http://www.ccdcluj.ro/vechi/Preuniversitaria/v2,nr1/Articole%20Preuniversitaria%20online/2.Abordari%20didactice%20ale%20lecturii/ALINA%20PAMFIL%20PLEN.pdf>).

¹⁹ Smărăndița-Elena Costin, “Didactic strategies for integrating the artlanguage technique into the fourth grade reading circle”, in *Review of Artistic Education*, no. 30/2025, p. 367, https://rae.arts.ro/filecase/filetypes/documents/archive/rae30/rae_2025_0049.pdf.

²⁰ Angelica Hobjilă, *op. cit.*, pp. 309-334.

solicita implicare lor cognitivă și afectivă; evidențierea/ argumentarea motivelor care stau la baza relațiilor antinomice dintre elementele/ personajele textului; receptarea particularităților narative care indică tipul conflictului iscat; evaluarea particulară a elevilor, în funcție de receptivitatea lor și gradul de implicare în activități²¹.

În majoritatea lucrărilor de specialitate, accentul este pus pe importanța formării copiilor ca cititori capabili să înțeleagă mesajul textelor pe care le citesc. În acest sens, o clasificare sugestivă este realizată de J. A. Appleyard, care identifică următoarele categorii de cititori: „cititorul ca jucător, cititorul ca erou și eroină, cititorul ca gânditor, cititorul ca interpret, cititorul pragmatic”²² (trad. ns.). Dintre aceste ipostaze, pe noi ne interesează îndeosebi cea a cititorului – erou/eroină, întrucât face referire la competențele de lectură ale elevului din ciclul primar, cu precădere din etapa de dezvoltare a achizițiilor fundamentale: „Literatura este percepută ca o lume alternativă, mai bine structurată și mai puțin ambiguă decât lumea reală, astfel încât micii cititori evadează cu plăcere în universul ficțional și se implică emoțional în lectură.”²³

În corelație cu afirmațiile Florentinei Sâmihaian, elevii claselor a III-a și a IV-a intră într-un proces de rafinare a decodării textului literar, prin: antrenare gândirii critice, corelarea situațiilor întâlnite în lecturi diverse cu experiențe personale, formularea unor concluzii simple pe baza unui text, stimularea scrierii creative etc., conform competențelor specifice din *Programa școlară* din 2014. La clasa a III-a, *Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare și Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare* se concretizează astfel: „**3.1.** Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare; **3.2.** Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit; **3.3.** Formularea unei păreri despre o povestire/personajele acesteia; **3.4.** Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte-cheie și alte aspecte importante ale acestuia; **3.6.** Aprecierea valorii cărților; **4.4.** Povestirea pe scurt a unei întâmplări imaginate/trăite.”²⁴ Pentru clasa a IV-a, aceleași competențe generale capătă următoarele valențe specifice: „**3.1.** Formularea de concluzii simple pe baza lecturii textelor informative sau literare; **3.2.** Asocierea elementelor descoperite în textul citit cu experiențe proprii; **3.3.** Extragerea dintr-un text a unor elemente semnificative pentru a susține o opinie referitoare la mesajul citit; **3.4.** Evaluarea elementelor textuale care conduc la înțelegerea de profunzime în cadrul lecturii; **3.6.** Manifestarea interesului pentru lectura literară și de informare; **4.4.** Povestirea pe scurt a unei secvențe dintr-o poveste/ dintr-un film/ desen animat / a unei activități/

²¹ Ioan Neacșu, Antonia Damian, *Lectura și formarea competenței lectorale. Teorie, cercetare, aplicații*, București, Editura Universitară, 2021, p. 69.

²² J. A. Appleyard, *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*, Cambridge University Press, 1994, pp. 14-15.

²³ Florentina Sâmihaian, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*, București, Editura Art, 2014, p. 281.

²⁴ MEN, *Programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română clasele a III-a – a IV-a*, București, 2014, pp. 6-8.

a unei întâmplări imaginate/trăite; **4.5.** Manifestarea interesului pentru scrierea creativă și pentru redactarea de texte informative și funcționale.”²⁵

Prin urmare, în ciclul de dezvoltare, trebuie să fie cultivată și pasiunea pentru lectură prin ritualizarea actului de citire, după cum am menționat deja, prin alegerea textelor potrivite vârstei și curiozităților copiilor, cu scopul nobil de a crea, în opinia Alinei Pamfil, o „bibliotecă interioară”, prin cinci etape fondatoare: „*aducerea* aproape a cărților prin înțelegere (construcție de sens), *interpretarea* (construcție de semnificație), *apropierea* semnificațiilor importante pentru viața cititorului, *asimilarea* și *însușirea* lor.”²⁶

Considerăm că, pe rafturile bibliotecii interioare, un loc important ar trebui să îl ocupe literatura *fantasy*, deoarece, prin multiversurile prezentate, concretul se îmbină cu abstractul, provocând cititorul – elev să se transpună în situații de tipul: „*Dacă aș fi impunătorul Aslan, aș reacționa...*”; „*Pentru a gestiona o situație neplăcută, aș folosi următoarea vrajă...*”; „*Așa cum Sam a fost necondiționat alături de Frodo, și eu îmi pot arăta prietenia prin următoarele gesturi...*” etc. Totodată, pornind de la lectura textelor *fantasy*, se pot avea în vedere și conținuturi din sfera gramaticii limbii române, cum ar fi adjectivul („*Descrieți ținutul Narniei prin trei adjective.*”), verbul („*Numiți trei acțiuni pe care le face Alice, folosind verbele potrivite.*”) sau relația subiect – predicat („*Subliniați, folosind culori diferite, subiectul și predicatul din propoziția: Gandalf a învins forțele răului.*”) etc.

4. Concluzii

Analiza relevă faptul că literatura *fantasy*, datorită imaginarului său versatil, are un potențial formativ deosebit în ciclul primar. Bestiarul variat – de la figuri cu rezonanțe arhaice până la prezențe ludice – și atmosfera densă, construită prin îmbinarea mitologicului cu realul, generează o experiență hermeneutică aparte, ce invită copilul la interpretare și la deschiderea către o lume alternativă, simbolic denumită, după cum am observat, „de gradul al patrulea”. În acest cadru, literatura *fantasy* nu trebuie privită ca o ramură a paraliteraturii, ci ca un instrument de cultivare a imaginației, a sensibilității estetice și a capacității de gândire critică.

Se evidențiază astfel importanța valorificării sistematice a acestui tip de literatură în școala primară (și nu numai), prin strategii didactice centrate pe interacțiune, colaborare, stimularea gândirii critice și a creativității. În special, activitățile de tip cerc sau atelier de lectură se dovedesc a fi medii privilegiate pentru a cultiva schimbul de experiențe de lectură, descoperirea unor alte chei interpretative și, nu în ultimul rând, contactul cu cărțile. În măsura în care aceste practici sunt integrate constant în activitățile ciclului primar, se conturează premisele unei educații literare autentice, capabile să formeze nu doar cititori pasionați, ci și tineri capabili să descifreze complexitatea discursurilor culturale și simbolice cu care vor interacționa ulterior.

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ Alina Pamfil, *Didactica literaturii. Reorientări*, București, Editura Art, 2016, p. 8.

Bibliografie

1. Primară:

- BICAN, Florin, *Și v-am spus povestea așa. Aventura cailor năzdrăvani rememorate de ei înșiși*, București, Editura Art, 2024.
- BORGES, Jorge Luis, *Cartea de nisip*, traducere de Cristina Hăulică, București, Editura Univers, 1983.
- CĂRTĂRESCU, Mircea, *Enciclopedia zmeilor*, București, Editura Humanitas, 2024.
- MEN, *Programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română clasele a III-a – a IV-a*, București, 2014.

2. Secundară (a):

- APPLEYARD, J. A., *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*, Cambridge University Press, 1994.
- COSTIN, Smărăndița-Elena, „Lumile fantastice și valorificarea lor metodică. Aplicații pentru clasa a IV-a”, în *Annales Universitatis Apulensis*, tom 2, vol. 25, no.2/2024, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, http://philologica.uab.ro/upload/41_481_34.pdf.
- COSTIN, Smărăndița-Elena, “Didactic strategies for integrating the artlanguage technique into the fourth grade reading circle”, in *Review of Artistic Education*, no. 30/2025, https://rae.arts.ro/filecase/filetypes/documents/archive/rae30/rae_2025_004_9.pdf.
- HOBJILĂ, Angelica, *Limbă și comunicare – perspective didactice. Aplicații pentru învățământul primar*, Iași, Editura Polirom, 2024.
- NEACȘU, Ioan, DAMIAN, Antonia *Lectura și formarea competenței lectorale. Teorie, cercetare, aplicații*, București, Editura Universitară, 2021.
- PAMFIL, Alina, *Didactica literaturii. Reorientări*, București, Editura Art, 2016.
- PAMFIL, Alina, *Întâlnirea elevilor cu cartea. Medieri posibile*, găsit în format PDF (<http://www.ccdcluj.ro/vechi/Preuniversitaria/v2,nr1/Articole%20Preuniversitaria%20Online/2.Abordari%20didactice%20ale%20lecturii/ALINA%20PAMFIL%20PLEN.pdf>).

SÂMIHĂIAN, Florentina, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*, București, Editura Art, 2014.

3. Secundară (b):

- CERNĂUȚI-GORODEȚCHI, Mihaela, „Făpturi-valiză. Note pentru un nou bestiar fabulos”, în *Philologica Jassyensia*, no. 1/2008, <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=214099>.
- ECO, Umberto, *Limitele interpretării*, Iași, Editura Polirom, 2007.
- ILIE, Emanuela, *Fantastic și alteritate*, Iași, Editura Junimea, 2013.
- LEWIS, C.S., *Despre lumea aceasta și despre alte lumi*, traducere din lb. engleză și note de Bianca Rizzoli, București, Editura Humanitas, 2011.
- NEȚ, Mariana, *O poetică a atmosferei. Rochia de moar*, București, Editura Univers, 1989.
- NIȘCOV, Viorica, *Ești cât povestești. O fenomenologie a basmului popular românesc*, București, Editura Humanitas, 2012.
- PĂDURARU, Mircea, *Reprezentarea Diavolului în imaginarul literar românesc*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012.
- VON FRANZ, Marie-Louise, *Simboluri arhetipale în basme: Călătoria eroului*, traducere din limba engleză de Oana Badea, București, Editura Trei, 2024.
- WUNENBURGER, Jean-Jacques, *Imaginarul*, traducere de Dorin Ciontescu-Samfireag, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Ionel Bușe, Craiova, Editura Aius, 2022.